

Opptelling av stemmer på stemmekrets nivå

Øyvind Bugge Solheim

Institutt for samfunnsforskning

Innledning

Dette notatet er skrevet på oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet. Departementet ønsker en vurdering av tre ulike modeller for opptelling av stemmer basert på stemmekretser. Det er Stortinget som har bedt departementet sørge for at stemmer kan telles opp etter valgkrets slik det ble gjort i hvert fall i noen kommuner i 2009.

Som det er tydelig i den videre gjennomgangen blir en stadig større andel stemmer avlagt som forhåndsstemmer. Dermed vil resultatet i en stemmekrets være basert på færre og færre av velgerne fra stemmekretsen. Samtidig er det i de store kommunene utstrakt stemming i andre stemmekretser enn der man er folkeregistrert, og sammenhengen mellom valgresultatet i stemmekretsen og velgerne i kretser er dermed også mer usikkert.

Spørsmålet blir da hvor stort problem det er at vi ikke har valgresultat per stemmekrets. Forhåndsstemmene telles også i dag etter (forhånds)stemmelokale og resultatet i disse likner resultatet i stemmekretsene i nærheten. I gjennomgangen av forskningen under er det tydelig at stemmetallet på stemmekrets nivå ikke har blitt brukt til forskning. Valgforskningen har også blitt mer opptatt av holdninger og valgkamp over tid, og sosial struktur, slik som bosted, har ikke stått sentralt i nyere forskning. Valglovutvalget (2020) diskuterte også deler av tematikken. Utvalget var mest opptatt av at stemmene skulle publiseres på det laveste mulige nivået, der de ble telt (dvs. valglokalet/stemme-kretsen). Men utvalgets vurdering var at dette ville bety telling der stemmen var avlagt, ikke at stemmene skulle telles i stemmekretsen hvis den var avlagt i et valglokalet utenfor kretsen. Utvalget var også opptatt av at forhåndsstemmene burde telles per forhåndsstemmelokale, men diskuterte ikke opptelling etter stemmekrets.

De tre løsningene departementet ville ha vurdert skiller seg i hvor stor andel av stemmene som skal telles opp etter stemmekrets. I den første, og mest omfattende, modellen, kretsfordeles alle forhåndsstemmene og valgtingsstemmene uavhengig av hvor de er avlagt. I den andre modellen kretsfordeles alle forhåndsstemmene og stemmene avlagt i egen stemmekrets på valgdagen. Stemmer avlagt på valgtinget, men i en annen stemmekrets blir samlet og telt i en felleskategori. I det siste alternativet blir kun forhåndsstemmene fordelt på stemmekretser. Stemmer avlagt på valgtinget blir som i dag telt i valglokalet der de er avlagt, uavhengig av om velgeren tilhører stemmekretsen eller ikke.

Dette notatet begynner med en gjennomgang av litteratur. Deretter følger en analyse av forhåndsstemmer og en av fremmedstemmer. Disse analysene viser at det er mange stemmekretser med få fremmedstemmer. For forhåndsstemmene er dette et mindre problem. Videre analyseres forskjellen i partienes andel av forhåndsstemmene og valgtingsstemmene både på kommunenivå og stemmekrets nivå fra 2009. Avslutningsvis er det en drøfting av hovedfunn fra notatet.

Forhåndsstemming og stemmekretsfordeling i forskning

Det er gjort en del studier av forhåndsstemming, men det virker ikke som om noen har utnyttet stemmetallene fra 2009 der forhåndsstemmene ble fordelt etter stemmekrets. Heller ikke ser det ut til at oppdelingen av stemmer etter forhåndsstemmelokale, som Valgdirektoratet rapporterer stemmene etter i dag, har blitt brukt i forskning. Av studier som nærmer seg slik tematikk er Stein (2023) et nylig publisert eksempel. Stein undersøker om endringer i antallet forhåndsstemmer kan bidra til å forutsi valgdeltakelsen i kommunen. Denne studien bruker imidlertid ikke valgdeltakelsen oppdelt på stemmelokaler, bare antallet forhåndsstemmer i hver kommune. Stein (2023) argumenterer for at forhåndsstemmene kan brukes som en temperaturmåler på valget.

En annen studie som går direkte på forhåndsstemmer er Bergh, Christensen, og Finseraas (2025). Studien bruker registerdata til å studere stemming i par. De finner at personer som har en lav tilbøyelighet til å stemme, oftere stemmer hvis de kan stemme sammen med partner. Dette gjør at forhåndsstemming, som er en mer individualisert form for stemming, reduserer valgdeltakelsen fordi den mest engasjerte og tilbøyelige til å stemme i et par kan stemme alene før valgdagen. Når stemmingen slik blir individualisert, og ikke en sosial aktivitet man gjør sammen, går det utover stemmingen til de som er minst tilbøyelige til å stemme.

Generelt er det vanligere å bruke spørreundersøkelser til å studere norske borgere og innbyggers politiske atferd. Valgforskningsprogrammet og Valgundersøkelsen står sentralt i norsk valgforskning og med sine data som strekker seg tilbake til 1957 er den i en særstilling også internasjonalt.¹ I oversiktskapittelet til Bergh og Haugsgjerd (2025) over stemmegivning i Norge blir utviklingen av norsk valgforskning diskutert. Bergh og Haugsgjerd tar opp hvordan sosial struktur stod sentralt i de tidligste studiene, men at dette i mindre grad blir brukt i senere år. Sosial struktur har mistet forklaringskraft over tid og dagens valgforskere tar i større grad utgangspunkt i ideologisk overbevisning, holdninger og sakseierskap – uten at det betyr at sosial bakgrunn anses som uviktig (se for eksempel Langsæther, Evans, og O’Grady (2022)). Dermed har sosial struktur, i denne konteksten bosted forstått som stemmekrets, mindre interesse i valgforskningen. I den såkalte «funnel of causality», en sentral teori som forklarer partivalg i stemming, forstås sosial struktur som bakenforliggende egenskapene som er viktige, men som noe som modereres av mer nærliggende faktorer slik som velgernes holdninger og egenskaper ved valget og valgkampen. Mens sosial bakgrunn var sentral i den tidligste valgforskningen har altså nyere forskning vært mer opptatt av holdninger og valgkampdynamikk.

Kretsfordeling av stemmer

For å vurdere kretsfordeling av stemmer er det nyttig å se på hvor stort omfanget er av stemmer. Antallet forhåndsstemmer og valgtingsstemmer er lagt inn i tabell 1 for valgene siden 2009. Som vi ser, var det ved sist valg to millioner forhåndsstemmer. I alle de tre løsningene skissert av departementet vil disse telles opp etter stemmekrets og ikke forhåndsstemmelokale som i dag.

¹ Se Bergh, Haugsgjerd, og Karlsen (2020) for en historisk oversikt.

Valg	Forhåndsstemmer	Valgtingsstemmer
2009	653 939	2 028 964
2011	530 094	1 895 195
2013	855 255	1 980 774
2015	581 830	1 810 551
2017	1 063 677	1 863 159
2019	905 329	1 777 276
2021	1 728 958	1 255 229
2023	1 311 977	1 356 340
2025	2 029 565	1 190 323

Tabell 1: Antall forhåndsstemmer og valgtingsstemmer (2009 – 2025)

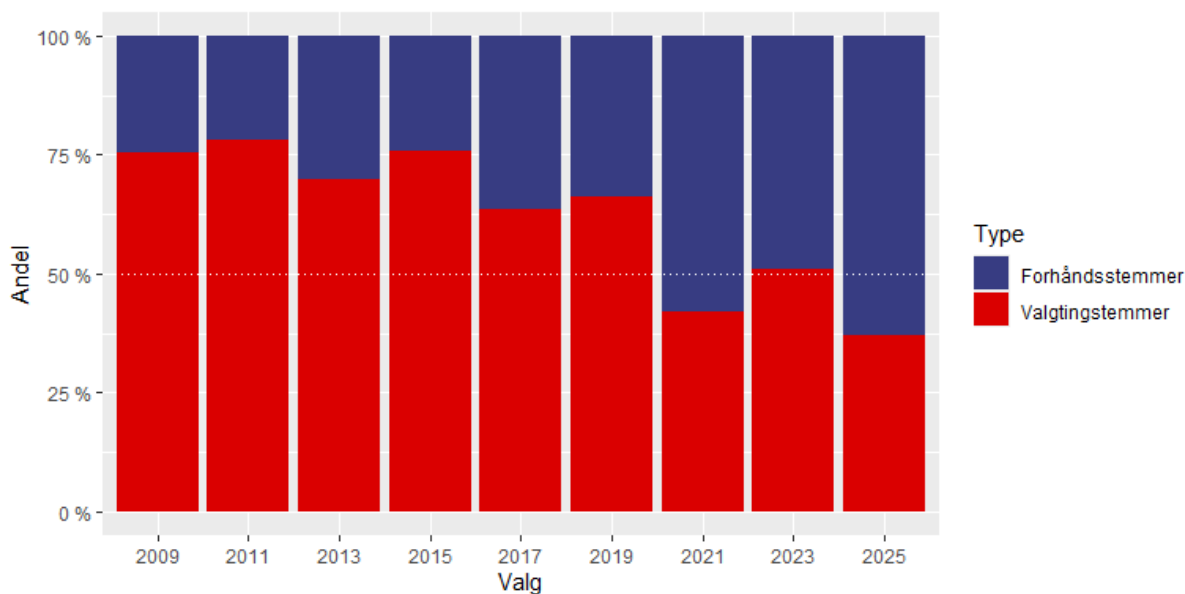
I 2025 ble det avlagt nesten 1,2 millioner stemmegivninger på valgdagen. Av disse var 12 prosent (144 000) avlagt i en annen stemmekrets i kommunen enn den kretsen som velgeren var folkeregistrert i. En sentral forskjell mellom de tre modellene skissert av departementet er altså at stemmene avlagt i en annen krets på valgdagen vil telles opp i den kretsen de er avlagt i alternativ 3, i en felles pott i alternativ 2 og fordeles på sine respektive stemmekretser i alternativ 1.

Valg	Stemme-givninger egen krets	Stemme-givninger annen krets	Prosent i annen krets
2021	1 157 584	105 040	8,3 %
2023	1 249 462	142 562	10,2 %
2025	1 056 324	144 567	12%

Tabell 2: Antallet godkjente stemmegivninger i egen krets og annen krets (2021 – 2025)

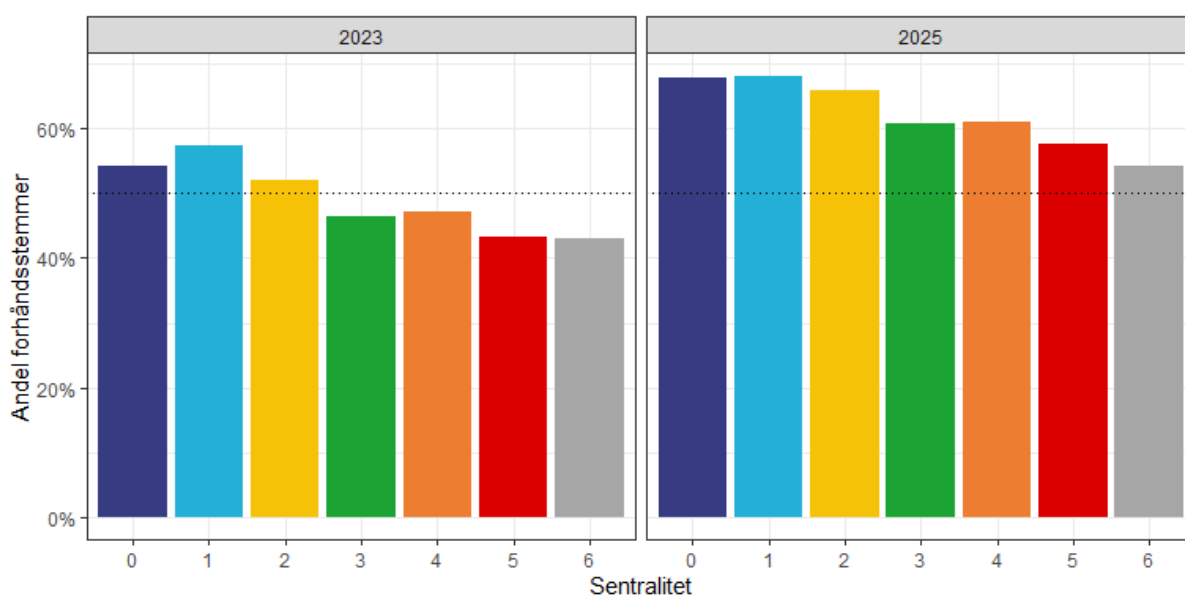
Forhåndsstemmer

Det har vært en økning i andelen forhåndsstemmer over tid. Som det framgår av figur 1 var en overvekt av stemmene ved de to siste stortingsvalgene avlagt på forhånd. Andelen ved kommunevalg er noe lavere, men ved siste kommunevalg var andelen forhåndsstemmer på 49 %.

Figur 1: Andelen stemmer avlagt på forhånd og på valgting over tid

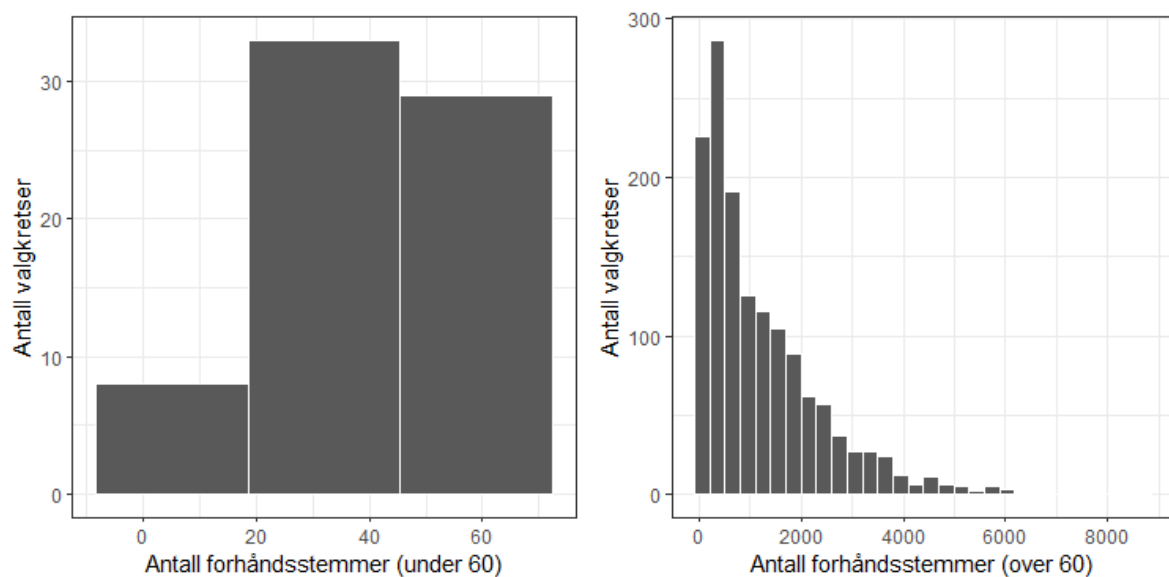
Når vi deler inn forhåndsstemmene etter sentralitet i figur 2 ser vi at andelen forhåndsstemmer i liten grad varierer med sentralitet. Vi har skilt ut Oslo som sentralitet 0 fordi kommunen skiller seg ut på de senere figurene. Selv om det er en større andel forhåndsstemmer i de mest sentrale kommunene er fortsatt over halvparten av stemmene avlagt som forhåndsstemmer i de minst sentrale kommunene ved stortingsvalget i 2025.

Figur 2: Andelen stemmer avlagt på forhånd og etter sentralitet

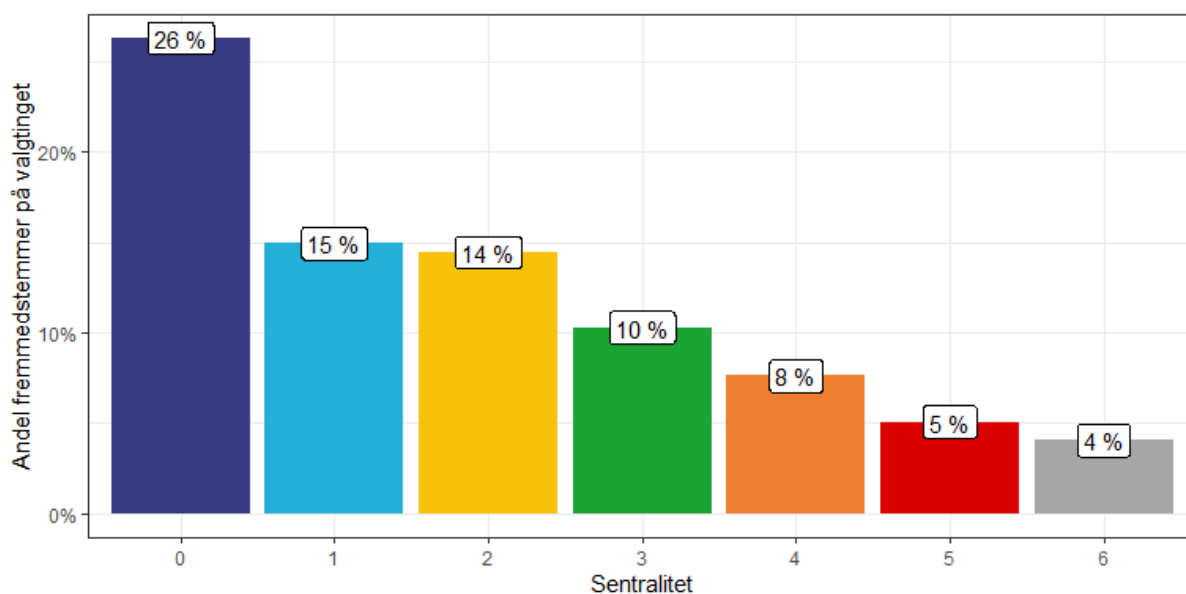
Antall forhåndsstemmer per stemmekrets

For å sikre hemmelig valg er det et minimumskrav på 60 forhåndsstemmer for å telle disse etter forhåndsstemmelokale. Siden det er mange forhåndsstemmer de siste valgene, er det få stemmekretser der det er mindre enn 60 forhåndsstemmer. Dette gjaldt kun 70 forhåndsstemmelokaler (om vi tar ut de som er «uoppgitt krets»).

Fremmedstemmer på valgdagen

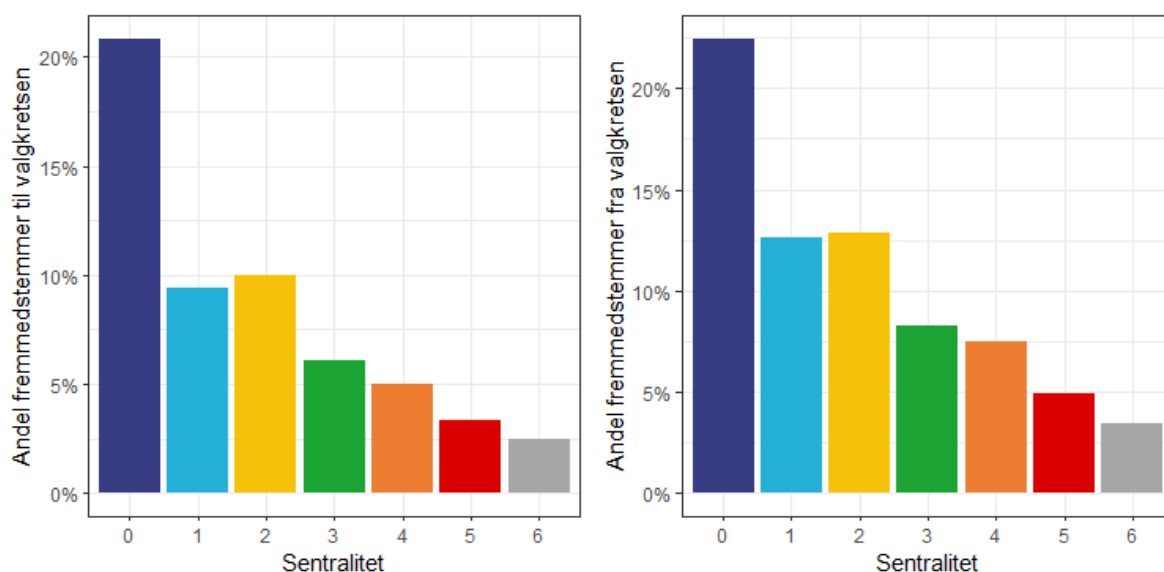
Selv om gjennomsnittet for hele landet er at 12 prosent av stemmene på valginget er avgitt i en annen stemmekrets enn stemmekretsen velgeren er folkeregistrert i (her kalt «fremmedstemmer»), er dette en andel som varierer mellom kommuner. I figur 3 er andelen fremmedstemmer ved valget i 2025 tegnet inn etter kommunens sentralitet. Oslo er skilt ut som sentralitet «0» fordi fremmedstemmer er et fenomen som er ekstra vanlig i Oslo. Som det går fram av figuren er det en større andel fremmedstemmer jo mer sentral kommunen er, og i Oslo er over en fjerdedel av stemmene avlagt i et valglokale utenfor stemmekretsen. Vi ser også at det bare er kommunene med større sentralitet enn tre som har høyere andel enn landsgjennomsnittet på 12 prosent. For kommunene med lavere sentralitet enn tre er andelen fremmedstemmer godt under ti prosent.

Figur 3: Gjennomsnitt andel fremmedstemmer i kommunen etter sentralitet

Disse resultatene drives til en viss grad av at mange stemmer blir avlagt i noen få valglokaler (slik som rådhuset i Oslo). Når vi regner med medianen per valgkrets blir dermed tallene litt lavere. Vi kan regne ut både hvor stor andel av *velgerne* i en stemmekrets som stemmer utenfor kretsen og hvor stor andel av *stemmene* i en stemmekrets som er fra velgere registrert i andre stemmekretser. Vi skiller altså mellom fremmedstemmer *fra* valgkretsen og fremmedstemmer *til* valgkretsen. Vi ser at Oslo fortsatt skiller seg ut med en stor median andel fremmedstemmer per valgkrets. Dette gjelder både andelen som stemmer utenfor egen valgkrets og andelen i valgkretsene som kommer fra andre valgkretser. I medianvalgkretsen i Oslo kommer omtrent en femtedel av stemmene fra velgere fra andre valgkretser. Når det gjelder stemmer avlagt i andre valgkretser er dette tallet litt høyere på 22 % for medianvalgkretser. For mindre sentrale kommuner er det fortsatt en lavere andel av velgerne som stemmer utenfor valgkretsen og en lavere andel av stemmene som kommer fra utenfor valgkretsen jo mindre sentral kommunen er.

Når det gjelder de ulike alternativene vil det første alternativet bety at ca. en fjerdedel av stemmene i Oslo vil måtte telles opp i andre stemmekretser enn der de er avlagt. I alternativ 2 blir da en fjerdedel telt i en samlekategori. For andre kommuner er tallet lavere og fenomenet ser ut til å være mest vanlig i de mest sentrale kommunene noe som kan forklares av at det er flere stemmelokaler i disse kommunene.

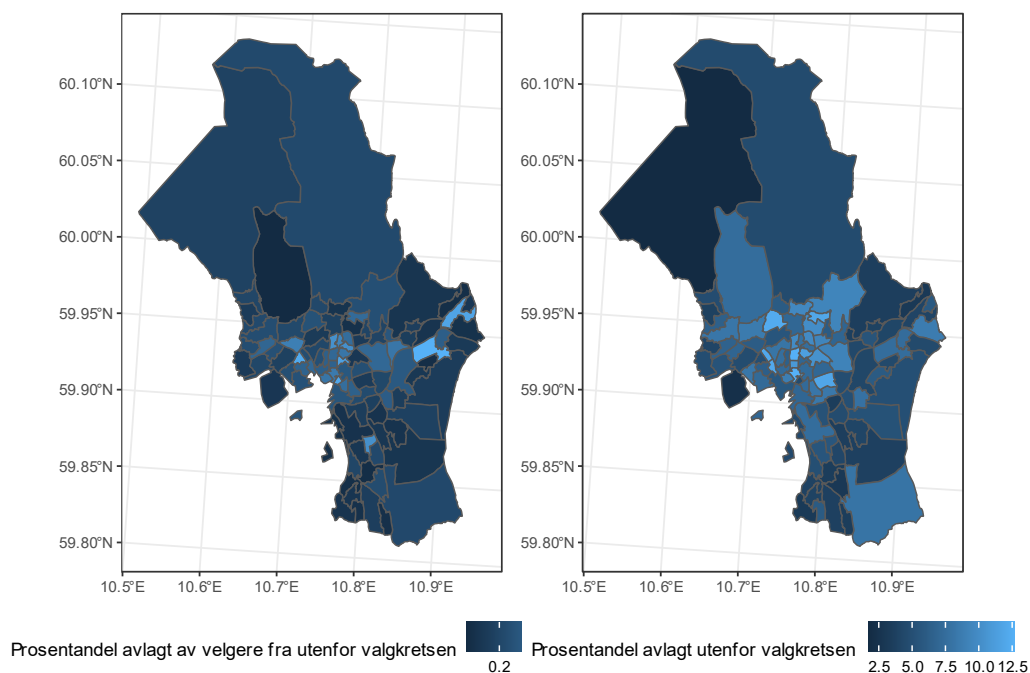

Figur 4: Median andel fremmedstemmer per valgkrets i kommunen etter sentralitet

Kart over fremmedstemmer i Oslo

Om vi tegner inn andelen stemmer som både kommer utenfra og andelen stemmer som blir avlagt utenfor i figur 5 tegner det seg et bilde av at dette følger bevegelsesmønstre i Oslo. I figuren til høyre er det de sentrumsnære valgdistriktene der det er en høy andel velgere som fremmedstemmer. Dette kan antyde at velgerne har stemt andre steder fordi det er enkelt eller fordi det er mange valglokaler i nærheten. I den venstre figuren har vi tatt ut rådhuset fordi andelen fremmedstemmer var for stor for fargekartet. Det er ikke like tydelige mønstre i hvor det er vanlig å fremmedstemme utover rådhuset,

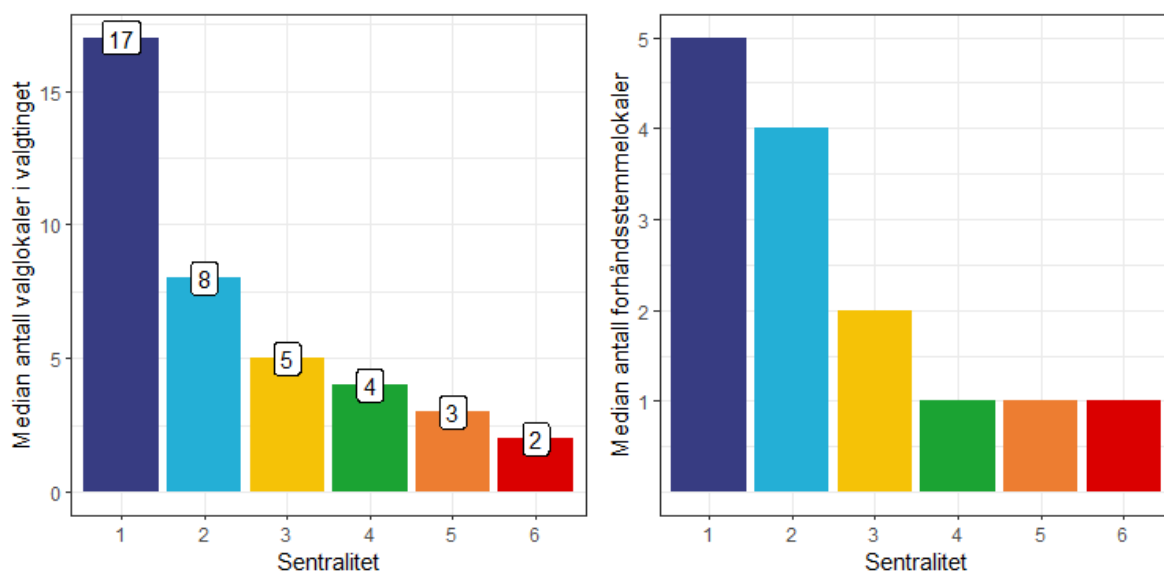
men det ser ut som det er noen lokale sentrum som får mange fremmedstemmer. På de fire skolene Furuset, Majorstua, Vahl og Stovner er det over 60 prosent av stemmene som er fremmedstemmer. Det er lett å tenke seg at dette skyldes skolenes plassering i nærheten lokale sentrum og kollektivtransport.

Figur 5 Kart over fremmedstemmer i Oslo i 2025

Antall stemmelokaler

Forskjellene vi har sett i fremmedstemmer avspeiler at det er store forskjeller i antall valglokaler per valgdistrikt. For de minst sentrale kommunene er det i snitt 2,5 valglokaler på valginget og en median på to. Dermed er det ikke rart at fremmedstemming er mindre vanlig i disse kommunene enn i kommuner med flere stemmelokaler. Som vi ser, er det også færre forhåndsstemmelokaler i de minst sentrale kommunene.

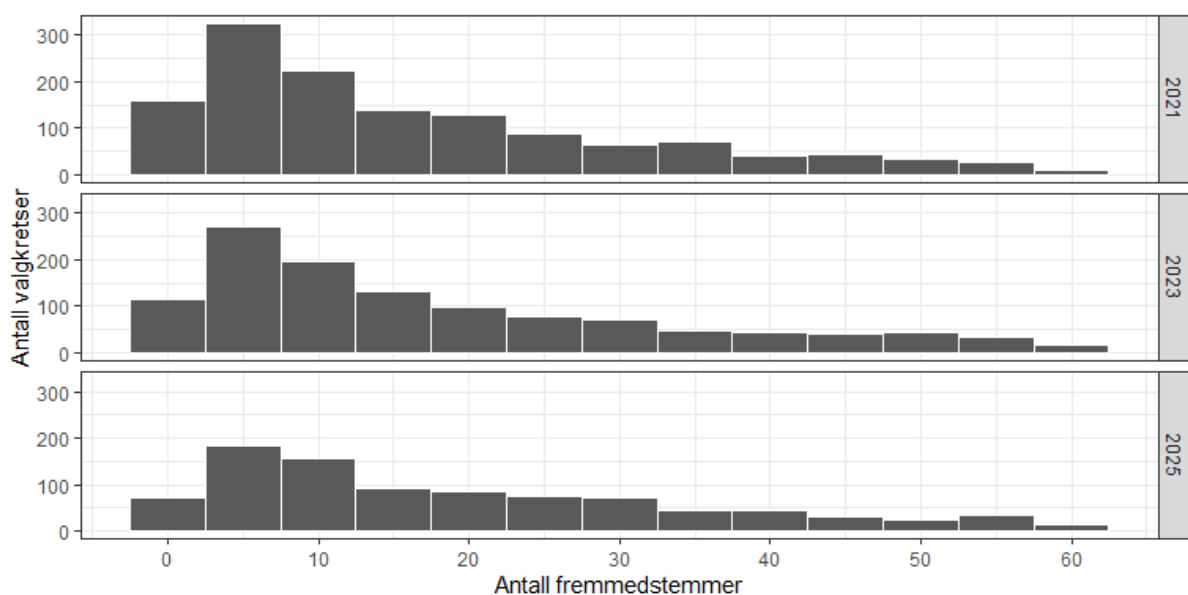

Figur 6: Median antall valglokaler per kommunen etter sentralitet i 2025

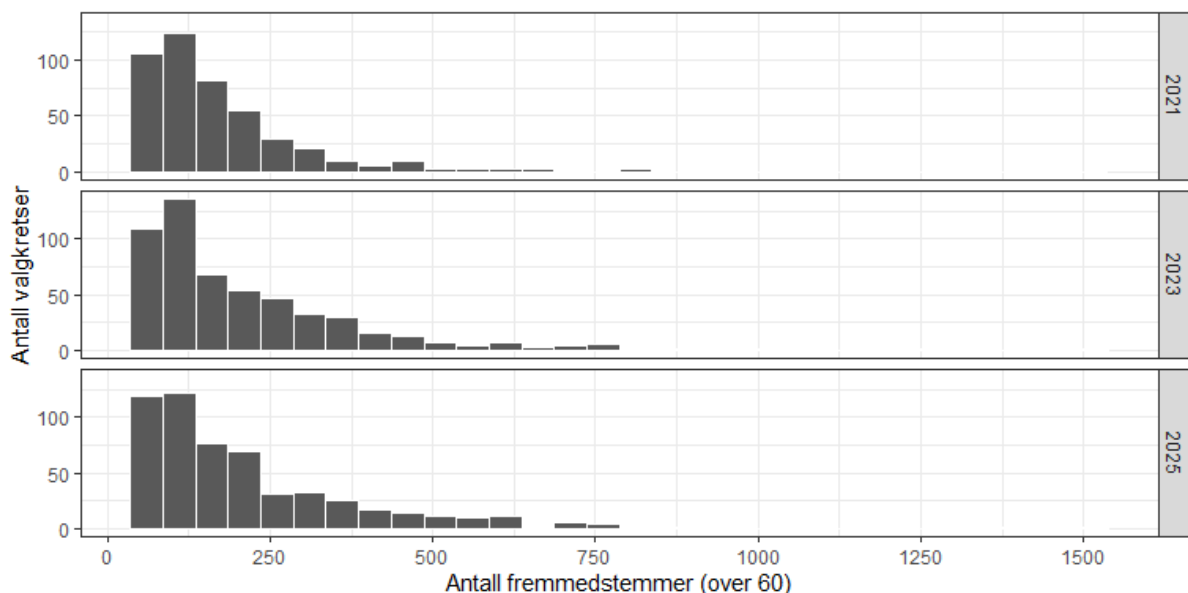
Fremmedstemmer per stemmekrets

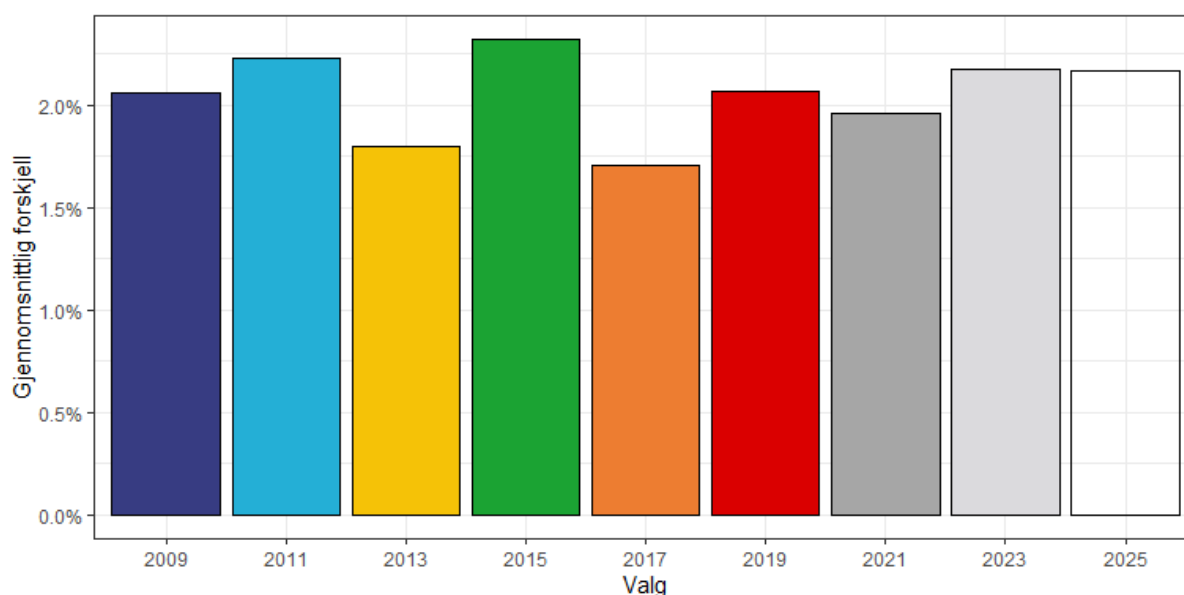
I alternativ 1 er det foreslått å fordele fremmedstemmene på stemmekrets. I figur 7 er antallet stemmekretser med ulike antall fremmedstemmer oppgitt. Dette er avgrenset til stemmekretser med færre enn 60 fremmedstemmer. Det er en tydelig nedgang i antallet fremmedstemmer mellom de tre valgene (2021, 2023 og 2025), men vi ser at det er mange stemmekretser med svært få fremmedstemmer.² Totalt var det litt over 900 stemmekretser i 2025 der mindre enn 60 av velgerne i kretsmannskapet stemte i en annen krets på valginget. Til sammenlikning var det 557 stemmekretser med 60 eller flere fremmedstemmer, se figur 8. Det var i tillegg nesten 300 stemmekretser uten noen fremmedstemmer avlagt i en annen krets. Dette viser at en opptelling av fremmedstemmer per stemmekrets kan gå på bekostning av hemmelig valg i mange stemmekretser.

² Her er stemmekretser med ingen fremmedstemmer tatt ut.

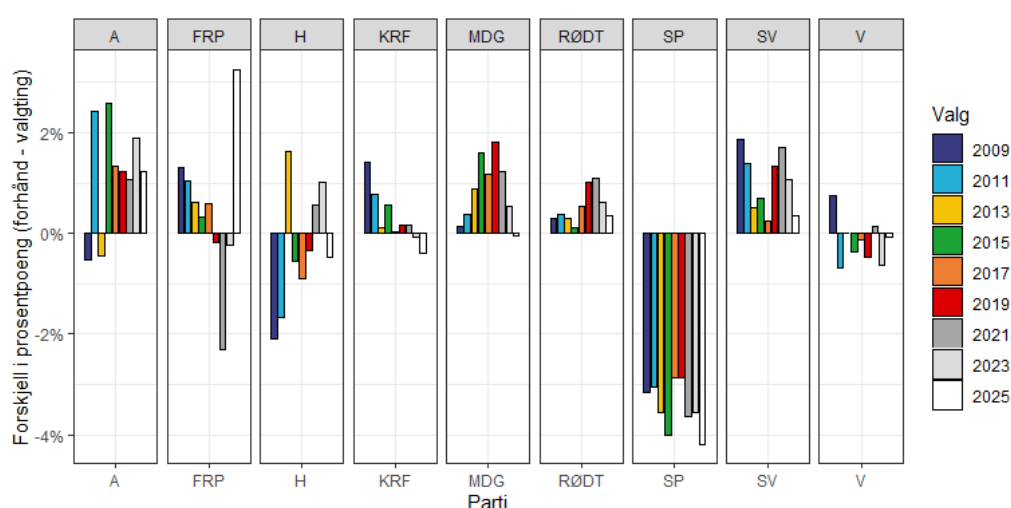
Figur 7: Antall stemmekretser med ulike antall fremmedstemmer (under 60)

Figur 9: Forskjell i partioppslutning mellom forhåndsstemmer og valgtingstemmer per kommune (2009 – 2025)

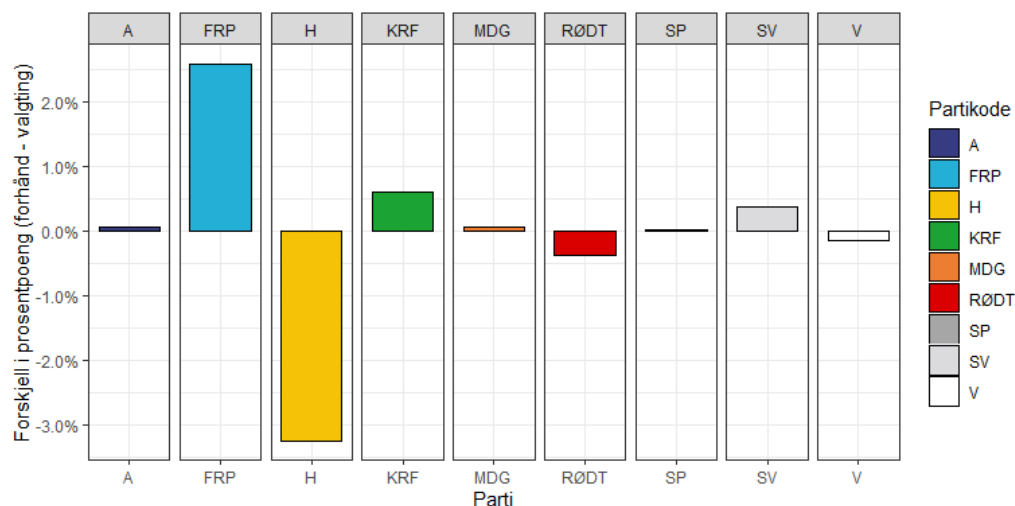
Når vi regner ut forskjell for de ulike partiene i alle valgene siden 2009 ser vi at det er ganske stabile mønstre for de fleste partier. Søyler over den vannrette linjen i figur 10 betyr at partiene får større prosentvis oppslutning i forhåndsstemmene og søyler under betyr at partiene får større prosentvis oppslutning blant valgtingstemmene. Arbeiderpartiet har fått en større andel av forhåndsstemmene i alle utenom to valg (09 og 13). Krf (utenom i år), MDG (utenom i år), Rødt og SV har også fått større andel av forhåndsstemmene enn valgtingstemmene. For Senterpartiet er mønsteret helt motsatt og partiet for jevnt over en større andel av valgtingstemmene. Venstre har også de fleste år større andel av valgtingstemmene enn forhåndsstemmene. Frp og Høyre har mer varierende resultater, med flere valg hver vei.

Figur 10: Forskjell i partioppslutning mellom forhåndsstemmer og valgtingstemmer per kommune (2009 – 2025)

I figur 11 er den samme figuren regnet ut på stemmekrets nivå i Oslo, Trondheim og Bergen for valget i 2009. Dette er det siste valget der forhåndsstemmene ble fordelt på stemmekrets nivå. Vi ser at resultatene skiller seg litt ut, og det er særlig Frp og Høyre som her får henholdsvis større og mindre

andel av forhåndsstemmene enn valgtingsstemmene. For de andre partiene var forskjellen under ett prosentpoeng. Om vi sammenlikner figuren under med den første søylen i figuren over ser vi at tallene i de tre byene likner tallene i landet som helhet. Den største forskjellen er ikke overraskende Senterpartiet som har lav oppslutning i byene. Rødt hadde også større andel valgtingstemmer i byene, mens partiet gjorde det bedre på forhåndsstemmer i resten av landet.

Figur 11: Forskjell i partioppslutning mellom forhåndsstemmer og valgtingstemmer per stemmekrets i 2009

Konklusjon

I dette notatet er ulike sider ved kretsfordelingen av stemmer blitt diskutert. På den ene siden er det tydelig at dette ikke er noe som har vært brukt tidligere i forskning. Hverken da forhåndsstemmene ble kretsfordelt (2009) eller i dag hvor stemmene telles per valglokale (enten forhåndsstemmelokale eller valglokale i valgtinget) og ikke etter stemmekrets. Bosted er også en type sosial struktur som ikke har like høy status lenger i valgforskningen. Dermed vil kunnskap om kommune være nok uten å gå inn på stemmekretsnivå.

Det er en utfordring å holde på hemmelig valg om man skal kretsfordele alle stemmene. Som vi ser er det mange stemmekretser der det er få (under 60) fremmedstemmer og også flere som har få

forhåndsstemmer. Opptelling av disse stemmene på stemmekrets nivå kan dermed gjøre at det ikke blir hemmelig valg for de velgerne som fremmed- eller forhåndsstemmer.

Et viktig spørsmål er hvor mye informasjon vi faktisk kan få av å kretsfordele stemmene. Som vi så i den innledende tabellen er det i snitt bare tolv prosent av valgtingsstemmene som blir avlagt i en annen krets enn velgeren er folkeregistrert. Nytt av å telle disse tolv prosentene av valgtingsstemmene eller 4,5 prosent av alle stemmene per stemmekrets er sannsynligvis liten. Så lenge disse stemmene fordeler seg mellom partiene og ikke alle går til ett parti skal det mye til at en opptelling av fremmedstemmene på stemmekrets påvirker stemmeandelene per parti i stemmekretsen. Det er også usannsynlig at dette har noe å si for forskning eller for partienes egne analyser av valgresultatet.

Det er imidlertid et mulig unntak når det er store politiske forskjeller mellom valgkretsene og store andeler som fremmedstemmer, slik som i Oslo. På den ene siden kan det tenkes at de som fremmedstemmer stemmer akkurat slik som de som stemmer i valgkretsen. Da vil de politiske forskjellene virke mindre enn de er fordi fremmedstemmene skiller seg fra stemmene til velgerne som hører til valgkretsen. På den andre siden kan man tenke seg at velgerne som fremmedstemmer på valgtinget skiller seg fra velgerne i valgkretsen. Kanskje har de en annen type arbeidssituasjon eller annen tilhørighet som gjør at de fremmedstemmer andre steder i byen. Hvis velgerne som fremmedstemmer ikke likner velgerne som stemmer i egen valgkrets vil det gjøre at valgkretsene de ikke stemmer i blir mer homogene og det vil gjøre forskjellene i valgresultat mellom valgkretsene større. Kartene over antyder imidlertid at velgerne søker til lokale sentra og ikke bare sentrum av byen. Det er sentrumsvelgerne som fremmedstemmer mest, og det er skoler som ligger i praktisk avstand til kollektivknutepunkter som ser ut til å få flest fremmedstemmer. Det er mer sannsynlig at fremmedstemmene avviker i stor grad fra de andre stemmene i valgkretsen om velgerne har beveget seg over store avstander. Både kartet over hvem som fremmedstemmer (sentrumsbeboere) og hvor velgerne fremmedstemmer (lokale sentra) antyder at velgerne har beveget seg over kortere avstander både geografisk og politisk når de fremmedstemmer og at dette dermed sannsynligvis har begrensede politiske konsekvenser. Til slutt blir spørsmålet likevel hvor viktig det er å vite akkurat hvor velgerne bor, og hvilken betydning det har om den prosentvise oppslutningen for partiene i en valgkrets avviker med et par prosentpoeng. Om man fortsetter å bruke Oslo som eksempel har ikke opp tellingen av fremmedstemmer ledet til usikkerhet om de store politiske skillene mellom ulike deler av byen.

Opp telling av forhåndsstemmene etter stemmekrets vil ha mer å si. Det er en jevn to prosents forskjell mellom resultatet av forhåndsstemmene og valgtingsstemmene. Det også et ganske stabilt mønster i om velgerne til de ulike partiene forhåndsstemmer eller stemmer på valgdagen. Med den store økningen i andel forhåndsstemmer over tid er også et flertall av stemmene forhåndsstemmer i dag. Dagens forhåndsstemmer telles opp etter forhåndsstemmelokale og dette gir til en viss grad den samme informasjonen som stemmekretser gir, men det er jevnt over færre forhåndsstemmelokaler i kommunene. I tillegg er det ingen måte å vite hvor i kommunen man er bosatt når man forhåndsstemmer.

Om man bare antar at velgerne bor nær forhåndsstemmelokalet vil det likevel være vanskeligere å finne fram til rendyrkede demografier i forhåndsstemmene enn i valgtingsstemmene fordi det er færre forhåndsstemmelokaler. Spørsmålet blir da hvem som har nytte av å vite hvor et partis velgere bor og hva man kan bruke den informasjonen til. Basert på den manglende forskningsmessige interessen er det sannsynligvis bare partiene og andre som vil bedrive stemmesanking eller såkalt «get out the vote»-aktiviteter som vil ha nytte av denne informasjonen. Andre mer generelt valginteresserte vil

kunne dekket kunnskapsbehovet med stemmer telt per forhåndsstemmelokale eller kretsfordelingen av valgtingsstemmer.

Referanser

Bergh, Johannes, Dag Arne Christensen, og Henning Finseraas. 2025. «Voting Alone: Early Voting and Turnout in Couples». *Electoral Studies* 96 (august): 102960. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2025.102960>

Bergh, Johannes, og Atle Haugsgjerd. 2025. «Voting Behaviour in Norway: Social Structure, Ideology, and Issue Ownership». I *Oxford Handbook of Norwegian Politics*, av Kristoffer Kolltveit, Elin Haugsgjerd Allern, Målfrid Braut-Hegghammer og Bjørn Erik Rasch. OXFORD UNIV PRESS.

Bergh, Johannes, Atle H. Haugsgjerd og Rune Karlsen, red. 2020. *Valg og politikk siden 1945: velgere, institusjoner og kritiske hendelser i norsk politisk historie*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Langsæther, Peter Egge, Geoffrey Evans og Tom O'Grady. 2022. «Explaining the Relationship Between Class Position and Political Preferences: A Long-Term Panel Analysis of Intra-Generational Class Mobility». *British Journal of Political Science* 52 (2): 958–67. <https://doi.org/10.1017/S0007123420000599>.

Stein, Jonas. 2023. «Gir forhåndsstemmer en god prognose for valgdeltakelse ved lokalvalg?» *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 39 (3): 100–107. <https://doi.org/10.18261/nst.39.3.1>.

Valglovutvalget. 2020. «NOU 2020: 6 Frie og hemmelige valg — Ny valglov».